

MÁRIA POTEĽMROVÁ A HUĎOBNÁ REGIONALISTIKA

JANA LENGOVÁ

PhDr. Jana Lengová, CSc.; Ústav hudobnej vedy SAV, Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava 4; e-mail: jana.lengova@savba.sk

ABSTRACT

Mária Potemrová (1922 – 2015) is regarded as the Nestor of musicology in the east Slovakian city of Košice, where she spent her entire life. Originally she completed studies at the University of Commerce; later, as an external student she graduated in musicology from Comenius University in Bratislava (1954 – 1959). At the Conservatory in Košice (1956 – 1986) she taught history of music and musical aesthetics, and she stressed the need for a complex musical education. As a music historian she specialised in musical regionalistics, specifically on the musical culture of eastern Slovakia and most especially of the city of Košice. Apart from her key monograph *Hudobný život v Košiciach v rokoch 1848 – 1918* (Musical Life in Košice from 1848 to 1945), published in 1981, she also produced important works on music education in Košice, on the music history of the towns of Prešov, Rožňava and Bardejov, and on several composers (O. Hemerka, K. Hodytz, J. Grešák). She was also active as a publicist and in organisational and editorial activity.

Tohto roku sme si pripomenuli nedežitú 95. výročie narodenia stredoškolskej profesorky prom. hist. Ing. Márie Potemrovej, ktorej život a pôsobenie sa spájali s východoslovenskou metropolou Košice. Okrem pedagogickej činnosti jej veľkým želaním bolo venovať sa hudobnej historiografii a túto svoju túžbu naplnila vrchovitou mierou aj konkrétnymi činmi.

Mária Potemrová, rodená Gracíková, sa narodila v Košiciach 24. februára 1922. Bolo jej dopriate dožiť sa vysokého veku v dobrom zdraví a duševnej sviežosti. Zomrela v Košiciach ako 93-ročná 7. októbra 2015. Jej biografii je ukázkovým príkladom, ako tvorivá individualita dokáže napokon presadiť svoju potrebu sebarealizácie. Mária Potemrová¹ navštevovala rímskokatolícku ľudovú školu sestier dominikánok, v štúdiu

¹ K biografii por. MEŠČANOVÁ, Andrea: Mária Potemrová. In: *Kapitoly z dejín hudobnej kultúry v Košiciach* 3. Ed. Júlia Bukovinská. Košice : Hudobná spoločnosť Hemerkovcov, 2002, s. 13-16; na porovnanie a doplnenie údajov sme využili aj ďalšie zdroje.

pokračovala na osemročnom gymnáziu v Košiciach, a síce najprv na Štátnom československom dievčenskom reálnom gymnáziu (1933 – 1938), a následne, keď po viedenskej arbitráži boli Košice pričlenené k Maďarsku, na Uhorskom kráľovskom gymnáziu s vyučovacím jazykom slovenským (1938/39 – 1941). Počas vojnových rokov študovala v Košiciach na Vysokej škole obchodnej (1941 – 1943) a pracovala ako úradníčka Slovenskej hospodárskej banky (1943 – 1945). Po skončení vojny a obnovení Československa si dokončila štúdiá na Vysokej škole obchodnej v Bratislave (1945 – 1948) a získala titul komerčného inžiniera. Zároveň bola zamestnaná ako úradníčka Obchodnej a priemyselnej komory (1945 – 1949), neskôr na Krajskom národnom výbore v Košiciach (1950 – 1953). Medzitým si s prerušením doplnila hudobné vzdelanie na hudobnej škole v Košiciach v hre na klavíri u prof. Gabriely Némethyovej (1944 – 1946, 1948 – 1950). Roku 1948 sa vydala za Michala Potemru (1922 – 2002), ktorý sa vypracoval na významného slovenského bibliografa a s ktorým sa delila o spoločné kultúrne záujmy a duchovné hodnoty.

K úradníckej ani k obchodnej profesii Mária Potemrová neinklinovala, preto sa rozhodla zmeniť smer svojej doterajšej pracovnej kariéry a prijala miesto učiteľky klavírnej hry na košickej mestskej hudobnej škole (1953 – 1956). Kvalifikáciu si doplnila kurzom pre nekvalifikovaných učiteľov a získala diplom učiteľky klavírnej hry (1954). Po absolvovaní externého štúdia hudobnej vedy na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1954 – 1959) sa stala aprobovaným pedagógom na výučbu hudobnoteoretických predmetov. Bolo to viac ako vítané, keďže ministerským výnosom z 10. októbra 1951 sa pri Hudobnej škole mesta Košíc zriadilo Pedagogické oddelenie pre prípravu kandidátov učiteľstva hudby, čiže vyššia hudobná škola pre vzdelávanie učiteľov hudobných škôl, ktorú neskôr s definitívnou platnosťou povýšili na Konzervatórium v Košiciach, a tak sa dejiny košického konzervatória datujú od roku 1951.

Plných tridsať rokov Mária Potemrová veľmi úspešne pôsobila ako profesorka dejín hudby a hudobnej estetiky na Konzervatóriu v Košiciach (1956 – 1986), sčasti učila aj dejiny a literatúru klavíra, povinný klavír, kultúrne dejiny a viedla historicko-estetický seminár. Stala sa členkou Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV (1958) a Zväzu česko-slovenských skladateľov v muzikologickej sekcii.² Ako znalkyňa života a diela hudobného skladateľa Oldřicha Hemerku podporila ako zakladajúci člen založenie Hudobnej spoločnosti Hemerkovcov, oficiálne zaregistrovanej 19. decembra 1991 pôvodne pod názvom Nadácia Hemerkovcov, ktorá si stanovila za cieľ aktívne rozvíjať povedomie o hudobníckej rodine Hemerkovcov, aj o staršej a novšej hudobnej kultúre východoslovenského regiónu. Úzko spolupracovala s odborným časopisom *Slovenská hudba* a v rokoch 1966 – 1971, t. j. do jeho zrušenia v období normalizácie, pôsobila aj ako členka redakčnej rady. Pravidelne prispievala do odborného časopisu *Hudobný život*, zriadeného roku 1969.

Muzikologička Mária Potemrová sa venovala hudobnej kritike a popularizácii hudby, ako aj vedecko-výskumnej činnosti so zameraním na regionálne hudobné dejiny. Jej publikačný odkaz zahŕňa celkovo jednu vedeckú monografiu a vyše 150 rôznych príspevkov, medzi nimi vedecké štúdie, odborné články, úvahy, kritiky, recenzie, glo-

² Zväz sa medzičasom pretransformoval, nástupníckou organizáciou muzikológov je dnes Slovenská muzikologická asociácia pri Slovenskej hudobnej únii.

sy či iné kratšie publicistické útvary. Bola vždy spätá s aktuálnym hudobným dianím a cítila potrebu reagovať na potreby hudobnej praxe, preto jej príspevky vychádzali v rôznych zborníkoch, ročenkách, hudobných a kultúrnych periodikách, odborných časopisoch, ale aj v denníkoch. Z odborných periodík spomeňme napríklad *Slovenskú hudbu*, *Slovenské divadlo*, *Hudobný život*, časopis pre kresťanskú kultúru *Verbum* či vlastivednú ročenku Východoslovenského kraja *Nové obzory*, zo všeobecnej tlače *Slovenskú jednotu*, *Východoslovenskú Pravdu*, *Matičné čítanie*, *Večer* a iné. Za významný prínos v oblasti rozvoja slovenskej muzikológie jej bolo roku 1987 pri príležitosti životného jubilea udelené vyznamenanie Zaslúžilá pracovníčka kultúry.³ Ako vyjadrenie úcty k celoživotnému muzikologickému dielu, pedagogickému pôsobeniu a podnetnej organizačnej činnosti vyšiel o desať rokov neskôr opäť pri príležitosti životného jubilea jej dedikovaný *Slávnostný zborník* (1997).

Vo všetkých príspevkoch k jubileám prof. Márie Potemrovej (a dnes už aj v nekrológoch) sa vyzdvihuje jej cenný pedagogický prínos a spôsob, akým vyučovala na konzervatóriu najmä dejiny hudby. Nemala vlastné deti, a tak sa jej duchovnými deťmi stali vlastne všetci jej žiaci na konzervatóriu, o ktorých sa starala ako láskavá, ale aj prísna a spravodlivá matka. Bola vzorom zanieteného pedagóga, ktorý mnoho dával – ako osobný vzor aj ako zdroj bohatých vedomostí a skúseností. Svoje predstavy o výučbe dejín hudby na konzervatóriu vyjadrila v článku *Dejiny hudby – barometer hudobnej vzdelanosti?* (1968). Základnou ideou výchovy hudobných pedagógov aj profesionálnych hudobníkov bolo podľa nej získanie takých vedomostí z dejín hudby, v ktorých sú teoretické znalosti podopreté aktívnym počúvaním hudby a poznaním živej hudby tak, aby sa vďaka vzdelaným muzikantom mohlo hovoriť „o kultúrnosti hudobného života v každom kúte Slovenska“.⁴ Jej hudobnohistorickým školením prešla viac ako jedna generácia študentov košického konzervatória, ktorí ďalej šírili jej myšlienky hudobnej vzdelanosti a kultúrnosti na rôznych postoch v oblasti hudobnej pedagogiky, umeleckej interpretácie, muzikológie, kompozície aj organizačnej práce.

Cesta Márie Potemrovej k hudobnej histórii a k hudobnej historiografii nebola priamočiara, ale sprevádzaná spočiatku značnými okľukami. Avšak už počas gymnaziálnych štúdií mala veľmi blízko k hudobnej kultúre, ľudovej piesni, ľudovému tancu či divadlu.⁵ Svoj vzťah ku kultúre ako predpokladu kultúrnosti a kultivovanosti človeka mala akoby vrozený a svoj prvý známy publicistický príspevok s rozmarným názvom *Ej, niet krajšieho mestečka, ako sú Košice* publikovala ako 20-ročná (1942). Vtipne v ňom popretkávala citácie východoslovenských ľudových ľubostných piesní so svojím

³ (-md-): Významné ocenenie Márii Potemrovej. In: *Hudobný život* (ďalej HŽ), roč. 19, 1987, č. 14, s. 2; BUKOVINSKÁ, Júlia: Symfonické koncerty. (Košická hudobná jar.) In: HŽ, roč. 19, 1987, č. 15, s. 1.

⁴ POTE MROVÁ, Mária: Dejiny hudby – barometer hudobnej vzdelanosti? In: *Slovenská hudba*, roč. 12, 1968, č. 4, s. 159.

⁵ BÖHM, Emanuel T.: *V šesťročnom zajatí. (Spomienky na roky 1938 – 1945.)* Martin : Matica slovenská, 1994, s. 126. – „K tomu sa pridružilo nacvičovanie národných tancov, aranžovanie výstav ľudového umenia – a folklóru vôbec. Študenti i študentky boli nadšení pre túto prácu: Jola Peťková prevzala nacvičovanie tancov a vyšívanie slovenských haleniek. Mala peknú tanečnú skupinu, do ktorej patrili Barborka Dziaková, Mária Graciková, Sulka Novosadová a Anka Vlčková, usilovné zberateľky každého druhu slovenského folklóru v Myslave, v Nižnom a Vyšnom Tejkeši.“

komentárom, v ktorom v duchu žartovnej hyperboly uvažovala o premenách ľúbostného vzťahu dvoch mladých ľudí.⁶ Jej juvenilnú publicistiku tvoria témy z bežného a študentského života, ako aj referencie o činnosti košického Slovenského katolíckeho kruhu. Neskôr glosovala podujatia košickej hudobnej školy a rozhodla sa definitívne zasvätiť život hudbe.

Hudobnej publicistike sa Mária Potemrová venovala vedľa svojej vedecko-výskumnej činnosti viac-menej po celý život. Vyjadrovala sa k aktuálnym otázkam a udalostiam hudobnej kultúry najmä Košíc a zaznamenávala ich ako pamäťovú stopu pre budúce generácie. Operné kritiky o inscenáciách operného súboru Štátneho divadla v Košiciach písala koncom 50. a v 60. rokoch 20. storočia. Usilovala sa hodnotiť nielen premiérovú inscenáciu a jednotlivých protagonistov, ale aj vývojové trendy a činitele, ktoré inštitúciu umelecky posúvali dopredu, alebo naopak, brzdili vo vývoji. Podobnú metódu uplatňovala aj v recenziách koncertov. Okrem aktuálneho koncertného výkonu zohľadňovala aj koncertnú dramaturgiu v kontexte cyklických podujatí, festivalov či udalostí, zasluhujúcich si osobitnú pozornosť. Chcela vidieť a hodnotiť interpretačné umenie nielen „punktuálne“, ale aj so zreteľom na vývojové súvislosti.

Mária Potemrová patrila k tým, ktorí presadzovali myšlienku zriadenia filharmonického orchestra v Košiciach. Pregnantne zdôvodňovala vzájomnú väzbu medzi existenciou filharmonického telesa, profilovaním poslucháčskeho zázemia umeleckej hudby a pozdvihnutím hudobnokultúrnej úrovne mesta. Pred prvým koncertom filharmonického orchestra novozriadenej inštitúcie Štátnej filharmónie v Košiciach, ktorý sa uskutočnil 16. apríla 1969 v rámci 16. ročníka Košickej hudobnej jari, napísala do *Hudobného života* pozoruhodnú úvahu k dejinám orchestrálnych telies v Košiciach, ako aj k vzniku a okolnostiam utvorenia nového slovenského symfonického telesa. Podstatu pôsobenia filharmónie formulovala veľmi striktno nasledovne: „Štátna filharmónia v Košiciach sa chce a nutne musí stať jedným zo stredísk kultúrneho života v Košiciach.“⁷ A dejiny jej dali za pravdu.

Zaujímavé čítanie ponúkajú postrehy Márie Potemrovej z renomovaných zahraničných hudobných festivalov v Dubrovniku, Budapešti, Drážďanoch a inde, kde sa mohla zoznámiť aj s dielami, ktoré neboli a ani dnes nie sú bežnou súčasťou opernej a koncertnej prevádzky (o. i. diela R. Straussa, A. Schönberga, W. Lutosławského či L. Nona). V knižných recenziách, hoci je ich len niekoľko, sa Potemrová vyhýbala formalnosti. Chválila, pripomienkovala, polemizovala aj kritizovala vždy so zreteľom na prínos a význam recenzovanej publikácie. Nevyhýbala sa ani upozorneniam na nedostatky, chybné a sporné údaje, ale ani návrhom na vhodnejšie koncepčné riešenie. Recenzovala publikácie K. Bárdosa, Z. Nováčka, B. Ormisovej-Záhumskej, M. Palovčíka, aj tímovú monografiu o Tisovci zostavenú J. Bolfíkom. V príležitostných článkoch o významných osobnostiach košického hudobného života (jubileá, nekrológy ai.) sa ukázala Potemrovej schopnosť aj na malej ploche naskicovať výstižný profil príslušnej osobnosti – Gabriely Némethyovej, Anny Kovárovej, Márie Mašikovej-Hemerovej,

⁶ Gá [=POTEMROVÁ, Mária]: Ej, niet krajšieho mestečka, ako sú Košice. In: *Slovenská jednota*, roč. 1 (4), 27. 9. 1942, s. 9.

⁷ POTEMROVÁ, Mária: List z Košíc: Pred štartom. In: *HŽ*, roč. 1, 1969, č. 5, s. 5.

Vojtěcha Měrku, Ladislava Kucka, Jozefa Grešáka, Viktora Jašíka, ale aj Márie Böhmovej-Dziakovej, Jaroslava Hnáteka či Edity Spannerovej.

Roku 1992 sa obnovilo vydávanie časopisu pre kresťanskú kultúru *Verbum*, ktorý nadviazal na svoju krátku, ale mimoriadne úspešnú košickú periódu v rokoch 1946 – 1948, keď bol z politických dôvodov zrušený. Mária Potemrová prispela do časopisu tromi esejami s tematikou duchovnej hudby: písala o prínose biskupských hudobníkov pôsobiacich v Egri Františka a Andreja Žaškovských pôvodom z Oravy (1994), o metamorfózach duchovnej hudby (1995), aj o odraze mariánskeho kultu v umeleckej hudbe (1996).

V oblasti hudobnej historiografie sa Mária Potemrová vyprofilovala na znamenitú regionálnu hudobnú historičku so zameraním na výskum hudobnej kultúry východného Slovenska. Jej výskumné projekty pôsobili zároveň stimulujúco na regionálne hudobnohistorické bádanie. Pravda, nebola prvá, kto začal s výskumom dejín hudby tohto regiónu. Niekoľko lokalít a tém (Rožňava, Tisovec, františkánske pamiatky) už predtým sčasti spracoval František Zagiba (1912 – 1977) z generácie muzikológov, odchovaných Dobroslavom Orlom. Mária Potemrová s energiou jej vlastnou prekonala skepsu a predsudky, ktoré sa ešte v 60. rokoch 20. storočia objavovali v súvislosti s regionálnym výskumom dejín hudby východného Slovenska.⁸ Poukázala tiež na potrebu inštitucionálne podporiť túto výskumnú oblasť, najmä v spolupráci so Slovenskou akadémiou vied, k čomu však nedošlo. Vedecko-výskumné aktivity realizovala vo svojom voľnom čase mimo pedagogickej činnosti, najmä počas školských prázdnin, takpovediac ako svoje druhé, avšak neplatené povolanie. Ako uvedomelú lokálpatriotku viedla ju k tomu vnútorná potreba, ale aj presvedčenie, že Košice a mestá východného Slovenska majú tiež svoje pozoruhodné hudobné dejiny a význačné osobnosti.

Základnou pracovnou metódou hudobnej historičky Márie Potemrovej bol dôkladný a systematický pramenný výskum v archívoch a dôsledné a systematické rešeršovanie súvekých regionálnych periodík, ktoré vychádzali v slovenskom, nemeckom a maďarskom jazyku. Výsledky jej pramenného výskumu priniesli množstvo nových poznatkov, zväčša spojených s priekopníckymi činmi nových objavov. Z dnešnej perspektívy niektoré jej práce síce nesú znaky dobových požiadaviek, keď sa dejinný vývoj spoločnosti musel vysvetľovať z triedneho hľadiska a s dôrazom na ľudovú kultúru, alebo aspoň do názvu sa žiadalo zaniest „zaklínajúce“ slovíčko *socializmus*, *socialistický*. Mária Potemrová však túto nutnosť vnímala v duchu hesla „čo je cisárovo, cisárovi...“, inak by sme dnes asi boli ochudobnení o niekoľko kvalitných hudobnohistorických prác fundamentálneho významu.

Problematika hudobnej kultúry mesta Košíc tvorila prioritu Potemrovej bádateľských záujmov, napokon Košice boli hlavným hudobnokultúrnym centrom tohto regiónu minimálne v novodobých dejinách. Už prvá Potemrovej priekopnícka hudobnohistorická práca *Dejiny hudobnej školy v Košiciach. Časť I. (1784 – 1886)*, 1955,⁹

⁸ V jednom rozhovore dostala napríklad otázky, či má vôbec význam hovoriť o archívnom výskume na východnom Slovensku a či tam bude možné nájsť niečo pozoruhodné. Por. (fl) [=FALTIN, Peter]: Niekoľko historických otázok Márii Potemrovej. In: *Slovenská hudba*, roč. 4, 1960, č. 12, s. 587.

⁹ POTE MROVÁ, Mária: Dejiny Hudobnej školy v Košiciach. Časť I. (1784 – 1886). In: *Vlastivedný zborník I. Košice* : Archív mesta pri Mestskom národnom výbore, 1955, s. 81-121 (Dokumenty s. 103-121).

venovaná čiastkovej otázke košických dejín, mala všetky atribúty zrelej vedeckej práce, či už z metodologického, koncepcného alebo pramennokritického hľadiska. Autorka v nej podčiarkla kontinuitu existencie hudobného školstva v Košiciach od roku 1784, prezentovala organizačno-administratívne formovanie školy, spôsob a metodiku výučby hudby, biografii učiteľov hudby, ako aj význam školy v kontexte mestskej hudobnej kultúry. Cenná príloha prináša kompletne odpisy 15 dokumentov v pôvodnom jazyku (latinčina, nemčina, slovenčina, maďarčina). Túto problematiku Potemrová spracovala aj v rámci svojej diplomovej práce (1959).¹⁰ Zrejme z požiadaviek praxe vyplynulo, že pôvodne samostatne publikované vedecké štúdie M. Potemrovej boli začleňované do syntetických, zväčša kolektívnych monografií k príslušnej téme s korektným odkazom na pôvodnú štúdiu, prípadne však so skráteným poznámkovým aparátom. Dokladom toho je aj kolektívna monografia *200 rokov hudobného školstva v Košiciach* (1984), kde štyri zásadné kapitoly z celkových šiestich a pridaného zoznamu učiteľov sú autorským dielom Márie Potemrovej.¹¹

Kľúčovým nositeľom vývoja hudobnej kultúry sú osobnosti. K nim patril aj skladateľ, organista, dirigent, pedagóg a slovenský folklorista Oldřich Hemerka (1862 – 1946), pôsobiaci v Bardejove a od roku 1899 v Košiciach. Základnú štúdiu k jeho životu a dielu s názvom *Východoslovenský skladateľ Oldřich Hemerka* s podtitulom Kultúrnohistorická črta napísala Mária Potemrová roku 1962 pri príležitosti 100. výročia jeho narodenia. K jeho osobnosti a dielu sa neustále vracala s doplňujúcimi poznatkami a postrehmi. Ďalšie profilujúce osobnosti košického hudobného života, ktorým Potemrová venovala bádateľskú pozornosť, pôsobili najmä ako hudobní skladatelia, pedagógovia, ale aj ako hudobní kritici a organizátori hudobného života, medzi nimi najmä Karel Hodytz (1806 – 1892), Vojtěch Měrka (1888 – 1974), Jozef Grešák (1907 – 1987) a Jozef Podprocký (nar. 1944). V svojich prácach reflektovala aj špecifiká a inšpiračné zdroje hudobnej tvorby skladateľov novej doby na východnom Slovensku a neobišla ani otázku nutnosti tvorivého centra v zmysle organizačno-inštitucionálneho zabezpečenia podmienok na tvorivú prácu.

Za ťažiskovú hudobnohistorickú prácu Márie Potemrovej treba považovať jej rozsiahlu dvojzväzkovú monografiu *Hudobný život v Košiciach v rokoch 1848 – 1918* s podtitulom *Tematická bibliografia* (1981).¹² Dielo vyšlo ako rozmnoženina rotaprintom v spolupráci so Štátnou vedeckou knižnicou v Košiciach v rámci edičného radu tematických bibliografií. V tiráži sa uvádza, že má študijný charakter a je určené pre užší okruh vedeckých a odborných pracovníkov. Napriek týmto technickým parametrom, ktoré naznačujú, že dielo malo byť akousi prípravou na väčšiu syntézu, ide o vedeckú prácu, ktorá prináša nielen množstvo nových faktografických údajov, ale tieto poznatky aj systemizuje, klasifikuje a interpretuje. Pritom výkladová časť v pr-

¹⁰ POTEMROVÁ, Mária: *Dejiny hudobnej školy v Košiciach*. [Diplomová práca.] Bratislava : FiF UK v Bratislave, 1959.

¹¹ Por. *200 rokov hudobného školstva v Košiciach 1784 – 1984*. Ed. Štefan Merešš. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1984; autorský podiel M. Potemrovej: *Hudobná škola v Košiciach (1784 – 1886)*, s. 7-21; *Mestská hudobná škola v Košiciach (1886 – 1918)*, s. 22-52; *Mestská hudobná škola v Košiciach (1919 – 1945)*, s. 54-69; *Hudobná škola mesta Košíc (1945 – 1961)*, s. 70-77.

¹² POTEMROVÁ, Mária: *Hudobný život v Košiciach v rokoch 1848 – 1918. Tematická bibliografia*. 2 zv. Košice : Štátna vedecká knižnica v Košiciach, 1981.

vom zväzku má skromný podtitul *Bibliografický prehľad*, druhý zväzok predstavuje bibliografickopopisnú a poznámkovú časť v rozsahu 5442 bibliografickopopisných záznamov. Problematiku hudobného života Košíc v danom období autorka podáva mimoriadne koncentrovane objasňujúc rôzne formy pestovania hudby, ako aj zložitú štruktúru vzťahov medzi tvorivou, interpretačnou a spoločenskou sférou, vrátane recepcie hudby. V pramennej základni sa opiera najmä o dobové novinové spravodajstvo a publicistiku a sčasti aj o archívny výskum. Ťažisko tvorí inštitucionálna základňa, interpretačné aktivity a recepcia hudby. Pôvodnú hudobnú tvorbu košických skladateľov autorka rekonštruovala na základe ohlasov a komentárov v tlači. Nešlo jej teda primárne o vyčerpávajúcu charakteristiku hudobnoštýlového vývoja domácej tvorby, ale skôr o kultúrnohistorický kontext a o reprezentatívny a diferencovaný obraz skladateľských osobností so základným žánrovo-druhovým vymedzením. Predpokladala, že tento základný vstup do problematiky bude slúžiť ako odrazový stupienok ďalších detailnejších bádateľských aktivít. Okrem svojej ťažiskovej monografie publikovala Potemrová rad ďalších štúdií zameraných na parciálne otázky hudobnej kultúry Košíc staršej aj novej doby.

S príznačnou akribiou Mária Potemrová spracovala a podala stručný náčrt dejín hudby, prípadne vybraného obdobia vo vlastivedných monografiách miest Prešova (1965), Bardejova (1975) a Rožňavy (1978). Vo vzťahu k východnému Slovensku sa zaoberala aj dejinami robotníckych spevokolov, špecifikami hudobnej tvorby skladateľov v regióne, pôsobením českých pedagógov v medzivojnovom období, rôznymi aspektmi slovenskej ľudovej piesne a ďalšími čiastkovými témami. Lexikografickú oblasť zastupuje síce len jedno jej heslo (*Košice*) v prestížnej zahraničnej encyklopédii *The New Grove Dictionary of Music and Musicians* (2001), avšak výsledky jej výskumov sú v spracovaní iných autorov prítomné v heslách mnohých ďalších encyklopédií. Otázniky vzbudzuje konštatovanie Juraja Potúčka, autora jej hesla v *Československom hudobnom slovníku*, ktorý tu uviedol, že Potemrová do spomínaného slovníka pripravila väčší počet hesiel z východného Slovenska.¹³ Keďže však Potemrovej meno medzi autormi slovníkových hesiel nefiguruje, možno Potúčkovu poznámku chápať aj v takom zmysle, ako sme uviedli vyššie.

Významná je aj Potemrovej zostavovateľská a organizačná činnosť. Ako editorka a zostavovateľka ojedinelý projekt, v rámci ktorého pod rovnakým názvom *Hudobný život východného Slovenska v období budovania socializmu* vyšlo v rokoch 1963 – 1973 vo forme rozmnoženiny celkovo sedem zborníkov seminárnych a absolventských prác žiakov košického konzervatória. Široká škála tém sa dotýkala súvekeho hudobného diania vo východoslovenskom regióne a zahrnovala príspevky o dejinách hudobných odborov vtedajších ľudových škôl umenia (1965), o košických hudobných tvorcoch Teodorovi Hirnerovi a Ladislavovi Holoubkovi (1973), ako aj súbory ďalších príspevkov o interpretoch, vzdelávaní, hudobnom divadle či hudobnej tvorbe vo vzťahu k východoslovenskému regiónu. Projekt bol prínosom pre poznanie aktuálneho

¹³ J. Pk. [=POTÚČEK, Juraj]: Potemrová Mária. [Heslo.] In: ČERNUŠÁK, Gracian – ŠTĚDRŮŇ, Bohumír – NOVÁČEK, Zdenko (eds.): *Československý hudební slovník osob a institucí*. Zv. 2. Praha : Státní hudební nakladatelství, 1965, s. 351.

hudobného diania v menších lokalitách, aj celkovo hudobnej kultúrnosti východoslovenského regiónu.

Na dokreslenie celkového profilu Márie Potemrovej treba ešte spomenúť jej popularizačné aktivity, najmä hodnotné rozhlasové a televízne relácie. Pri príležitosti 750. výročia prvej písomnej zmienky o Košiciach pripravila spolu s redaktorkou Lýdiou Urbančíkovou úspešný šesťdielny cyklus hudobno-slovných relácií o hudobnej minulosti Košíc pod názvom *Od histórie k dnešku* (1980).¹⁴ Podobne vysoko bola hodnotená aj jej autorská televízna relácia *Hudba starých Košíc* približujúca unikátne pamiatky košických hudobných dejín.¹⁵

Na záver by som rada ešte raz vyzdvihla, že celým životom Márie Potemrovej sa vinie jej hlboký vzťah k hudobnému umeniu a ku kultúre vôbec. Hudbu chápala ako nevyhnutnú súčasť života človeka ako spoločenskej a kultúrnej bytosti, pravda, šlo o hodnotnú hudbu s umeleckými aspiráciami, ktorá mala zušľachťovať človeka ako individuum, a tým zušľachťovať aj spoločnosť ako nadindividuálny celok. Pohľad na muzikologické dielo Márie Potemrovej ukazuje, že centrom jej vedeckého úsilia bola hudobná regionalistika a že sa sústavne snažila prehĺbovať hudobnohistorické poznanie o východoslovenskom regióne v kontexte vývojových zákonitostí. Zanechala hodnotné vedecké dielo, ktorým sa možno inšpirovať a podnety vyplývajúce z neho treba ďalej rozvíjať.

Príspevok je súčasťou grantového projektu VEGA 2/0165/14 „Žena v tradičnej hudobnej kultúre“ (2014 – 2017), riešeného v Ústave hudobnej vedy SAV.

¹⁴ Z. B.: Rozhlasový zápisník. In: *HŽ*, roč. 12, 1980, č. 15, s. 2.

¹⁵ URBANČÍKOVÁ, Lýdia: Televízny zápisník. In: *HŽ*, roč. 14, 1982, č. 4, s. 2.